

В последните 5 години едно ново откритие роди проекта за изследване на човешкия геном и събираните ДНК проби по света ни дариха с удивително познание. При опита да бъде извлечен сравнителен ДНК материал се оказва, че човешкия род, чийто преки наследници сме, е на не повече от 150, 000 години!? ДНК пробите извлечени от по-стари човекоподобни представители подозирани доскоро за наши прародители, нямат пряка ДНК връзка с кроманьонеца. Те са на близки по вид, но все пак други същества.

Нашите родители са на незначителната възраст от 150, 000 години! Може само да се гадае колко пъти е прекъсвана ДНК веригата и дали сме се появили сами или с помощта на чужда намеса.

Веднъж определена, възрастта на човека не затрудни модерните методи за изследване. Научили точното време, те настроиха часовниците си назад и започнаха да възстановят палео-климата, геоморфологията, цялостната физическа картина по протежение на цялата история на човешкия род. Скоро научните доказателства изключиха вярата, че Пътя на човека от Африка към Европа е бил през Гибралтарския проток. Пренаписването на човешката история и на първите стъпки на хората по планетата е неизбежно. Иде време и за пренареждане на глобалното наследство с непозната сила.

*Сега всички очи са обърнати към сухопътните мостове, каквито са били Дарданелите свързващи Африка с Азия и Босфора свързващ Мала Азия с Балканите, сиреч с Европа. А там, на входа към Европа ни чака... плодородната долина на Марица. Особено горди и радостни сме да знаем, че там ни чака **МОНОГРАФИЯТА** на Откривателя на Прародината на всички европейци – нашия праисторик професор Петър Детев*

ПАМЕТ ЗА ПЪРВИТЕ ЕВРОПЕЙСКИ ЗАСЕЛНИЦИ

**проучвания на археолога
П. Детев (1900 - 1980)**

ПЕТЪР ДЕТЕВ (25.09.1900 – 2.11.1980)

Да бъдем част от паметта на земите ни!

Тази година се навършват 110 години от рождението и 30 години от кончината на праисторика Петър Детев. Време достатъчно, за да оценим приноса от 52 годишната му научна дейност, започнала с първи разкопки като студент на доайена на българската праистория, проф. Рафаил Попов през 1928 г. до самата му внезапна смърт през 1980 година. Детев беше от щастливите хора, на които не се наложи да преболедуват своето пенсиониране. В тези 52 години той упорито и целенасочено търсеше истината за праисторията на траките в басейна на река Марица.

Роден в новозагорското село Омарчево той е истинска рожба на Тракийското плодородно поле, с което го свърза и цялата му трудова дейност – в Свиленград, Стара Загора и Пловдив бяха неговите работни места. На Пловдивския археологически музей той посвети над 34 години плодотворна работа.

Детев получава международно признание още през далечната 1957 година. Тогава трудът му е забелязан от световноизвестния археолог и изкуствовед Гордон В. Чайлд. След изследователска обиколка из българските музеи, същият заявил на конференция на археолозите в София:

„Ние, учените на Запад, сме свикнали с мисълта, че европейската цивилизация се е зародила в източното Средиземноморие и оттаам, през вашите земи, минала в Централна и Западна Европа. Но от проучванията на Детев, Миков и изследванията на антрополога Петър Боев се уверих, че Тракия е била забележителен център, от който започва зората на Европейската цивилизация”.

През целия си съзнателен живот и научна дейност Петър Детев неотклонно изповядва убеждението, че появата на неолитната култура в Европа дължим на балканското население, а нейния централен вход бил в Поречието на най-голямата река на Балканите, нашата

Марица. Той се посвети на доказването на тази научна истина, като се оповаваше изключително на собствените си проучвания. Днес вече знаем, че могилната култура в Тракия е най-старата европейска култура!

Преди Детев в нашата праистория са описани едва няколко праисторически селища. Неговото научно завещание описва и подреди на археологическата карта 315 селища, само в басейна на река Марица. Детев ръководи цялостното разкопаване на повече от 30 археологически обекта, изследва основно над 40, проучи теренно и датира останалите. Негови най-големи открития остават култовия обект от ранния неолит, в чудната местност „Долът на четиридесетте извора“ в подножието на Родопите край Асеновград, по който може да се проследи генезиса на духовността по земите ни. Следва Плоската могила в кв. Лаута на град Пловдив и цялостната му изследователска дейност там, благодарение на която днес Пловдив е признат за най-стария град в Европа и е сред петте най-стари градове в света*.

Знакови артефакти Детев открива в селищната могила „Банята“ край с. Капитан Димитриево, „Тепето“ при с. Леново, „Плоската могила“ при с. Злати трап, „Азмашката могила“ при с. Хрищени, могилата „Разкопаница“ – всежалони маркиращи непрекъснатостта (континуитета) и културната приемственост на стотици поколения местно население, начинаещ от ранния неолит до края на желязната епоха. Те оформиха гръбнака на неговите по-късни обобщения. Едва днес обаче можем да оценим направеното и да се опитаме да го направим достойно на широката културна общественост у нас и в чужбина.

„Кирката и лопатата“ на Детев влизат в действие още от неговата 12 годишна крехка възраст, когато останал сирак (баща му е убит при обсадата на Одрин) е принуден да ги използва, търсейки хляб за осиротялото многолюдно семейство. После, когато братята и сестрите „дръпват“, още в студентските му години, пак с тях Детев започва да дири историята на земите ни. Свиленградските могили, Старините в рида „Свети Илия“, праисторическите селища при селата Биково, родното Омарчево, Питово, Графитово и т.н. бележат първите му стъпки. После иде ред на равното поле Загоре, „Берекетската могила“ при с. Св. Кирилово, с. Малко Търново. Спасява праисторическите останки в гр. Ямбол, в Хисаря, могилата „Малтепе“ при с. Огняново и „Манастиря“ край с. Черничево, току до храма в Старосел. Разкопките му позволиха да опознае всички съществували праисторически форми – некрополът при с. Чернозем, пещерата „Топчика“, селищата в Брани поле, Брестовица, Оризово, граф Игнатиево. Не остана праистория по снагата на Маричината низина, с която да не се бе срещал, разкопавал, проучвал.

Детев има редкия шанс да открие чудесната родопска огърлица от праисторически обекти пълни с прояви на първата духовност, приютени по северните склонове на сакралните Родопи – „Курт тепе“ при с. Руен, култовият обект при с. Мулдава, „Тепето“ при с. Леново, „Асарлъка“ при с. Златовръх.

Изследванията по поречието на реките оформиха мнението му, че те са основните артерии за придвижване и усвояване на нови територии. Те му дадоха представа за пътя на заселване в Тракия, Родопите и Причерноморския

район. Той изследва внимателно ред по-малки поречия на р. Мечка, р. Чая, праисторическите могили при с. Баня, в местността „Мрамор“ до прочутото Панагюрско съкровище. Посвети се на материалите съставляващи материалната култура, оръдията на труда и бита на праисторическото население като кремъчната кариера при с. Избегли с нейното производство на брадви, тесли, чукове, длета. Нито за момент в научната си дейност не се разколеба и не се отклони от главната си цел – да проучи и подреди етапите от живота, бита и културата на местното население от басейна на Марица.

За оръдията на труда – брадви, тесли, чукове, длета и палешници написа свой опит за различаване в дисертационния си труд. Опозна всички украси и видове керамика, изучи материалната праисторическа култура. Разкри кремъчната кариера при с. Избегли. Написа над 100 научни публикации, над 300 научно-популярни статии, две монографии у нас. Бе чест гост и на чуждия научен печат, главен редактор на научното списание „Известия на музеите от Южна България“. Никога не отказа и не подцени и най-малката възможност за широкото разпространение на научните знания – беседи, лектории, открити илюстрирани уроци. Към края на живота си повече от 300 слайда му помагаша в беседите. Нито за момент в научната си дейност не се разколеба и не се отклони от главната си цел – да проучи и подреди етапите от живота, бита и културата на местното население от басейна на Марица.

Беше галеник на съдбата – където копне, все вади – говореха за него колегите му. Понякога артефактите сами го викаха, като колективната находка от 55 напълно запазени съда от желязната епоха, открити при изкопи за основи на сграда в кв. Втора Каменица в Пловдив, полихромната неолитна керамика при с. Черничево, чудесните енеолитни украси и керамични изделия от „Дончовата могила“ при с. Биково, Новозагорско. Пак там попадна на макет от най-старата кола в света. Още тогава, в далечната 1948 год. Като че започнаха странностите в българската праистория. Тя непрекъснато откриваше образци, чийто аналози се появяваха в останалите части на света, само че – по правило – поне с 1200 години по-късно. При това ставаше дума за артефакти с важно за времето си технологично откритие. Върхове в керамичното изкуство са ритуалния ансамбъл от култовия център при с. Мулдава, първата параферналия от неолитна къща в „Ясътепе“ в Пловдив, огромната колекция от неолитни и енеолитни култови глави, бюстове, скулптурки, битова пластика, протописмени знаци по плочки, дъна и стени. Още помня каква небивала възбуда предизвика откритите енеолитни къщи на Небетепе. Най-сетне бе намерил свързващото звено. Прибра се на бегом в къщи (живеехме в Стария град) и озадачено, но и смутено ми заяви:

Но това означава, че Пловдив е по-стар от всички известни досега на археологията „вечни градове“?!

Детев остави над 16, 000 артефакти в почти всички музеи в Южна България. Беше умел реставратор, според твърденията на реставраторите. Беше умел художник-илюстратор на откритията си, според единодушното мнение на колегите му

археолози. В онези времена на допотопна фотография това беше повече от комплимент. Беше точен и акуратен – всичките му открития от разкопки още в идващата поред зимна пауза влизаха в научен оборот с прецизни статии. Забавянето на научното оповестяване считаше за грях.

Безкрайни бяха грижите му да показва и разказва за археологическите открития. Често колеги и посетители в музея го хващаха в ролята на гид, гражданството се радваше на беседите му. Забележителна бе дирята му в онагледяването – направи макети, които палеха въображението на зрителите.

Но тези „данни“ бяха само малки крачки към заветната му научна цел. В края на 60-те години, когато откри за себе си неоспоримо, че пловдивските селища никнещи като гъби от неолита до желязната епоха осигуряват така важния за летоброенето континуитет, той вече знаеше, че копае в най-стария от известните на археологията градове. И това не беше всичко. Детев прозря, че тукашната култура от късния неолит насетне се е отърсила от близостта си с малоазийската, чийто приемник била и е дръпнала по оеигинален начин стремително напред по пътя към първата цивилизация в света. Именно на автохтонността на населението от неолита насетне и на неговата самобитна, несрещана другаде култура, той посвети изцяло научното си дело.

Но не бе доволен от темповете на разкопаване и разкриване. Наличните средства не можеха да му позволят мащаб отговарящ на замисъла му – да нарисува обобщена картина за най-старата култура, за нейното развитие у нас, за нейното разпространение. Според него не с репери, а с проучване на всички налични могили в басейна на река Марица и проследяване на генезиса на техния произход. Той считаше, че не трябва да ги откъсва от историята на човешкия род, от първите култури по земята. Затова определяше първите постоянни селищни могили в Тракия за рожби на СРЕДНИЯ неолит, не би могъл да ги назовава ранен неолит, с единственото ненаучно обосноваване, че днес през Тракия преминава държавната граница с Турция, а река Марица дели водите си още с днешна Гърция и Турция. Та нали дори в „българската“ част от Тракия има могили далеч по-стари от първия пласт на Карановската селищна система?

За да вдъхне живот на това изначално минало означаваше изследванията да имат своя верен исторически компас и хронометър, да са потопени в континуитет и приемственост. Това го накара да предприеме нечуван до момента ход в българската археология. Натрупал богат опит в разпознаване и датиране на керамичните фрагменти и останки, познавайки маниера на възникване, изграждане и живот

в праисторическите селища-могилите, той прозря, че край техните основи лежат и до днес пръснати отломки от всички епохи, от възникването им до тяхната гибел. По подобен начин бе намерил и трудно разпознаваемите „открити селища“, които бе датирал като реален РАНЕН неолит убеден, че тукашните неолитици са влезли в Европа от Мала Азия през Балканите. Теза, която сега се доказва неоспоримо. Той не вярваше на нашенската Карановска система, считаше я за опит да спусне завеса и ни откъсне от най-древната праистория на света, с която по един или друг начин сме били свързани.

Всичко това му позволи да пристъпи към написването на Книгата на живота си – монографията „Праисторическите селища в басейна на река Марица“. Това бе обобщаващия научната му кариера труд. Събра резултатите от цялостното разкопаване на ред могили и други праисторически обекти, от сондажите на трети, от теренните проучвания на останалите, систематизира ги и сравни стратиграфиите, за да изготви Археологическа карта на басейна на река Марица, подножието на Родопите и част от южното крайбрежие. Успя да напише монографията, съпроводи я с над 20есе откритията си, но не успя да я издаде. Съдбата му отне този венец. Книгата остана непубликувана близо 20 години.

Слава Богу, тя вече е сред нас, днес помага на младите му колеги и ни отсрамва в новата научна хипотеза, която целия научен свят се е заел да доказва – че първия европейец е бил (все още само според Детев) праисторическия жител на Долината на река Марица, най-плодородната долина на Балканите, напоявана от водоносната мрежа на най-голямата река на Балканския полуостров.

Проблемите на етногенезиса не му бяха никак чужди. Работеше и се доверяваше на антрополога Петър Боев за тезата, че дошлите от Мала Азия неолитици още през късния неолит се аклиматизирали и отпочнали създаването на своя собствена, оригинална култура. Тях той наричаше автохтонно население, за да посочи, че с появата в предантичността на наименованието им Траки, не се маркира появата на ново население, различно от досегашното. Това се има предвид, когато наричаме Детев откривателят на Прародината на Траките.

Дойде времето да разберем защо именно монографията за праисторическа Тракия днес се оказва толкова важна за научния свят!

Благодарим за любезното съдействие на Държавната агенция „Архиви“, на найния председател проф. д-р Георги Бакалов, на д-р Крайски и всички служители, помогнали това да се осъществи. А ние от Фондацията ще им се отблагодарим, дарявайки архива на праисторика Детев.

